

SIGMA

Подкрепа за подобряване на ръководството и управлението
Съвместна инициатива на ОИСР и Европейския съюз, финансирана от ЕС

РЕЧНИК

ЗА ВЪНШЕН ОДИТ И ФИНАНСОВ КОНТРОЛ

SIGMA

Подкрепа за подобряване на ръководството и управлението
Съвместна инициатива на ОИСР и Европейския съюз, финансирана от ЕС

РЕЧНИК

ЗА ВЪНШЕН ОДИТ И ФИНАНСОВ КОНТРОЛ

Оригиналната версия на настоящото издание е публикувана от ОИСР на английски език под заглавието:

SIGMA External Audit and Financial Control Glossary (1999)

© 1999 OECD

Всички права запазени.

© 2007, Мидйоркширска търговско-индустриална камара – клон България (МТИК България), всички права върху изданието на български език запазени.

Публикувано със съгласието на ОИСР, Париж

Отговорност за качеството на българския превод и съответствието му с оригиналния текст носи Мидйоркширската търговско-индустриална камара – клон България (МТИК България).

Превод от английски език: Боряна Тотева

Редактор: Йорданка Цанкова

Печат: „Авангард принт“ ЕООД, Русе

ISBN:

РЕЧНИК ЗА ВЪНШЕН ОДИТ И ФИНАНСОВ КОНТРОЛ¹

¹ Основни източници, използвани при съставянето на настоящия справочник: Everard, Patrick and Diane Wolter (1989), Glossary: Selection of Terms and Expressions Used in the External Audit of the Public Sector. Luxembourg: Court of Auditors of the European Communities; IFAC (2000), Governmental Financial Reporting. Accounting Issues and Practices. Study 11. New York; IMF (2000), A Manual on Government Finance Statistics. Washington DC; SIGMA (1997), SIGMA Paper No. 19: Effects of European Union Accession: Part I. Budgeting and Financial Control, OECD/GD(97)163, Paris: OECD; EC, IMF, OECD, UN, and the World Bank (1993), System of National Accounts, Brussels, Luxembourg, Paris, New York, Washington DC; World Bank (1998), Public Expenditure Management Handbook, Washington DC.

A

Accountability	6
Accounting	3, 6, 7, 28
Accounting basis.....	7
Accounting controls.....	7
Accounting system	7
Accounts payable/receivable	7
Accrual-based budget	7
Activity	8
Activity-based costing	8
Administrative controls	8
Agenda 2000.....	8
Aid-in-kind	8
Allocative efficiency.....	8
Allotment.....	9
Apportionment.....	9
Appraisal.....	9
Appropriation	9
Arrears.....	9
Assets.....	10
Attribution	10
Audit.....	2, 3, 10, 11
Audit finding	11
Audit risk	11

B

Balance sheet	11
Baseline budget.....	11
Benchmarking.....	12
Budget	12
Budget examination.....	12
Budget formulation.....	12
Budget request.....	12
Budget year.....	12
Budgetary documents	13
Budgeting	3, 13

C

Capital	13
Capital charge.....	13
Capital expenditure.....	13
Capital transfer	13
Cash management.....	14
Cash-based budget.....	14
Central agencies.....	14
Central bank.....	14
Central government	14
Centre of government	15
Chart of accounts.....	15
Cheques issued	15

Cheques paid.....	15
Closed accounts.....	15
Commitment	15
Complementary period.....	16
Concession	16
Consolidation	17
Consumption of fixed capital	17
Contestability	17
Contingency fund or reserve	17
Contingent liability	17
Contracting out.....	17
Copenhagen criteria	18
Corporate governance	18
Corruption.....	18
Cost driver.....	18
Cost-benefit analysis	18
Current account.....	19
Current expenditure.....	19

D

Debt management	19
Decentralisation	19
Deficit/surplus.....	19
Depreciation.....	20
Discounting.....	20
Discretionary spending.....	20
Double-entry accounting/bookkeeping	21

E

Earmarking.....	21
Economic classification	21
Economy	21
Effectiveness.....	21
Efficiency.....	21
Estimates submission	22
European Union (EU) Member States.....	22
Evaluation	22
Evaluation design.....	22
Ex ante control (a priori audit).....	22
Expenditures	23
Expenses	23
External audit	23
External debt.....	23
Extra-budgetary funds/accounts.....	23

F

Financial control	24
Financial instrument.....	24
Financial management	24
Financial reporting	24
Financial statements.....	24

Financing	25
Fiscal policy rules	25
Fiscal transparency	25
Fiscal year	25
Fixed assets	25
Float	25
Floating debt	26
Fraud	26
Full costs	27
Functional classification	27

G

General fund	27
General government	27
General ledger system	27
General purpose financial reports	28
Generational accounting	28
Goals and objectives	28
Governance	29
Government financial management information system	29
Grants	29

I

Impact	29
Imprest fund	30
Inputs	30
Institution	30
Institutional sector	30
Institutional unit	30
Internal audit	31
Internal rate of return	31
Inventory	31

L

Least-cost analysis	31
Legitimacy	31
Lending minus repayments	31
Liability	31

M

Macroeconomic framework	32
Management control (internal control)	32
Market testing	33
Medium-term budget framework	33
Medium-term expenditure framework	33
Mission	33
Multi-year budget, multi-year estimates	34

N

Net lending/borrowing	34
Net operating balance	34
Net present value	34
Net worth	34
Non-financial assets	34
Non-financial public sector	34

O

Object classification	35
Obligation	35
Obligation-based budget	35
Operating statement	35
Organic budget law	36
Outcomes	36
Output budgeting	37
Outturn	37

P

Payment order	37
Pension funds (funded type)	37
Performance budgeting	37
Performance indicators	38
Performance measurement	38
Policy	39
Policy balance	39
Predictability	39
Programme	39
Programme classification	39
Public corporation	40
Public expenditure management	40
Public investment programme	40
Public quasi-corporation	40
Public sector	41

Q

Quasi-fiscal operations	41
-------------------------------	----

R

Reconciliation	41
Reliability	41
Reporting entity	41
Reporting model	41
Revaluation	41
Revenue estimate	41
Risk analysis/assessment	42

S		Transaction.....45	
Service quality.....42		Transactions in financial assets for policy purposes.....45	
Social security funds.....42		Transfer.....17, 46	
Special accounts.....42		U	
Special funds.....42		Unfunded public pension liabilities.....46	
Special purpose financial reports.....43		User charges.....46	
Spending unit.....43		V	
Standing appropriations.....43		Valuables.....46	
State government.....43		Verification (certification).....46	
Statement of assets and liabilities.....43		W	
Strategic plan.....43		Warrant.....47	
Subnational government.....44		Z	
Subsidiarity.....44		Zero-base budgeting.....47	
Subsidy.....44			
Supplementary appropriation.....44			
Supreme audit institution.....44			
Suspense account.....44			
T			
Tangible/intangible assets.....45			
Tax expenditures.....45			

Accountability - **Отчетност**

Държавна политика или управленска концепция, която означава, че: 1) политиките и държавните служители трябва периодично да отговарят на въпроси, свързани с тяхната дейност (отговорност), и 2) трябва да носят отговорност за упражняването на предоставената им власт. За постигане на ефективна отчетност трябва да бъдат строго установени и последователно отстоявани ясни граници на отговорност. Мерките, свързани с отговорността, трябва да отговарят на три въпроса: отчетност от кого; отчетност за какво; отчетност пред кого. За да се гарантира, че отчетността е изисквана по правилен начин, има нужда от предсказуеми и значими последиствия по отношение на изпълнението. В обществения сектор отчетността на отделните служители, в рамките на тяхната организация и пред външни контролни органи, най-често се прилага по отношение на това как са изхарчени дадени пари и какви резултати са били постигнати. От особено голямо значение в демократичните системи е общата отчетност от страна на министрите пред Парламента и широката общественост.

Accounting - **Счетоводство**

Теорията и системите на организиране и обобщаване на информация за финансови и стопански дейности. Добрите счетоводни системи са важни за управлението на бюджета, финансовата отчетност и ефективния процес за вземане на решения. Виж също accounting basis (счетоводна база) и accounting system (счетоводна система).

Accounting basis - **Счетоводна база**

Дефинирана в IFAC (2000) като „съвкупност от счетоводни принципи, които определят кога ефектът от сделките или събитията трябва бъде признат за целите на финансовото отчитане. Свързана е с времето, когато се предприемат мерките, независимо от същността на самата мярка.“ Съществуват много варианти на базата на счетоводство. IFAC определя две основни отправни точки (парична база и база на начисляване) и два варианта (модифицирана парична база и модифицирана база на начисляване) в спектъра на счетоводните бази. Счетоводните системи на паричната база признават сделките и събитията, когато парите в брой са получени или платени. Системите на база начисляване признават сделките и събитията в момента, в който икономическата стойност е създадена, трансформирана, разменена, трансферирана или погасена, и когато всички икономически потоци, не само паричните, са отразени. Определени модификации на паричната база признават получените и извършените плащания през отчетната година и дават определен срок след края на годината, в който тези плащания да бъдат осчетоводени и отчетени (т.нар. „допълнителен период“). При някои модификации на методите, базирани на начисленията, материалните активи се отчитат за разход в момента на покупката.

Accounting controls - **Счетоводни контроли**

Процедурите и документацията, свързани с опазването на активите, завеждането и отразяването на финансовите транзакции и надеждността на финансовите записи. Те често се базират на стандарти, издадени от Министерството на финансите или върховната одиторска институция, за да се гарантира съпоставимост на счетоводните практики във всички министерства и съответствие с националните и/или международните конвенции.

Accounting system - **Счетоводна система**

Наборът от счетоводни процедури, вътрешни механизми за контрол, счетоводни книги и сметкоплан, които се използват за администриране, записване и отчитане на финансовите транзакции. Системите трябва да включват в себе си двойно счетоводство, да отчитат всички етапи от процеса на разплащанията, необходими за признаване на счетоводните записвания, да интегрират сметките на активите и пасивите с оперативните сметки и да осъществяват отчетността по начин, който позволява одитиране.

Accounts payable/receivable - **Плащания/вземания**

Пари, дължими на/от доставчици/клиенти.

Accrual accounting (Виж accounting basis)

Accrual-based budget (accrual budgeting) - **Бюджет на принципа на начисляването (бюджетиране на принципа на начисляването)**

Този термин може да се тълкува по два начина: 1) бюджетни документи, включващи, освен разпределянето на паричните средства, счетоводна информация за начисленията; или 2) бюджетно разпределение на базата на счетоводни

водната информация за начисленията, например провизия за амортизация. В Обединеното кралство счетоводството/бюджетирането на принципа на начисленията се нарича счетоводство/бюджетиране на основата на ресурсите.

Acquis communautaire - Право на Общността

Включва цялото законодателство на Европейската общност, което се е натрупало, било е изменяно и допълвано през последните 40 години. То включва създаването на Договора от Рим и последвалите му ревизии с Единния акт, Договора от Маастрихт и Договора от Амстердам; всички регламенти и директиви, приети от Съвета на министрите; всички отсъждания на Европейския съд.

Activity - Дейност

По отношение на класификацията на разходите дейността е подразделение на програмата; има конкретни цели и резултати, като по този начин улеснява изпълнението на мярката и управлението на изпълнението.

Activity-based costing (ABC) - Оценка на разходите на база на дейността (ОРД)

Подход на оценка на разходите, който урежда по-конкретно проблема, свързан с разпределението на управленските и административни разходи. ОРД се различава от традиционното разпределение на разходите, като определя генератора на разходите за дадена категория управленски и административни разходи, а не просто прилага база на условно разпределяне.

Administrative controls - Административни контроли

Нефинансови процедури и архиви на министерствата, които гарантират съответствие по отношение на:

- назначаване, повишаване в длъжност, плащане и обучение на персонала;
- обществени поръчки (търгове, управление на договори и т.н.);
- равни възможности за малцинствените групи;
- обработването на информационни потоци;
- пътни и представителни разходи и др.

Agenda 2000 - Агенда 2000

Единна рамка, чрез която Европейската комисия очертава широка перспектива за развитието на ЕС и неговата политика отвъд старото хилядолетие; въздействието от разширяването на ЕС като цяло; становищата, свързани с кандидатурите за членство на страните кандидати; както и бъдещата финансова рамка за 2000-2006 г.

Aid-in-kind - Непарична помощ

Стоки и услуги, за които не се заплаща в пари или не са дългови инструменти за размяна. В някои случаи стоките от така наречената „стокова помощ“ (като например зърното) се продават и постъпленията се прехвърлят към бюджета. По често постъпленията се прехвърлят чрез специален фонд.

Allocative efficiency - Разпределителна ефективност

Отнася се за капацитета на държавата да разпределя ресурси и да подбира програми и проекти в съответствие със своите цели. В икономическата теория разпределителната ефективност се нарича и „ефективност на Парето“ и възниква, когато ресурсите са разпределени по такъв начин, че всяка текуща промяна в сумите или вида на резултатите би влошила състоянието на който и да било от тези ресурси.

Allotment - Разпределение

Синоним на разделение (apportionment); или определен етап от процедурата за разпределяне на бюджетните фондове между разпоредителите с бюджетни средства. Виж също apportionment (разделение).

Apportionment - Разделение

Оторизиране или разпределяне на фондове, което по принцип се прави от Министерството на финансите към отрасловите министерства и другите разпоредители с бюджетни средства, което им позволява да съберат или изплатят средства, или и двете, в рамките на определен период от време и в рамките на суми, които са били отпуснати и разрешени. Виж също warrant (гаранция).

Appraisal - Оценка

Преглед на елементите на предложената политика или проекта за капиталова инвестиция на базата на анализ на икономическия, финансов и друг ефект. Оценката на даден/а проект/политика понякога се нарича „предварителна оценка“ (ex ante evaluation).

Appropriation - Разпределяне

Отнася се до правомощие, дадено по закон, на изпълнителната власт да разходва обществени фондове до определен лимит и за конкретна цел. Годишното разпределяне се прави чрез закона за годишния бюджет или, в някои държави, с отделни закони за разпределяне, съвместими с бюджета. Допълнителни бюджети/разпределения понякога се отпускат по-късно към закона за годишния бюджет в случай, че годишното разпределяне е недостатъчно да посрещне конкретната цел. Терминът „постоянно разпределяне“ се използва понякога за определяне на правомощие, което се простира извън една бюджетна година съгласно дадено законодателство (каквото е законодателството за социалното осигуряване). В повечето държави агенциите и службите изискват изпълнително пълномощие („разделение, разпределение или гаранция“), за да понесат в действителност задължение срещу разпределяне.

Arrears - Просрочени задължения

Сумите, които не са били платени или получени до датата, посочена в договора, или в рамките на нормалния търговски срок. Просрочени задължения за плащане могат да възникнат от неплащане от страна на министерства/държавни агенции в сфери като дължими сметки към доставчици, дължими трудови възнаграждения, трансфери или разходи по изплащане на дългове. Просрочени данъчни задължения са данъците, които се дължат към държавата, но не са платени.

Assets - **Активи**

Имущество, функциониращо като стойностен резерв, върху което правата на собственост се налагат от институционални звена, индивидуално или колективно, и от който могат да бъдат извлечени икономически ползи от притежаването или използването на активите за период от време. „Материалните“ активи могат да са финансови (напр. парични средства или държавни ценни книжа) или физически (напр. сгради, пътища, национални паркове и др.). Активите могат да са и „нематериални“, каквито са авторските права или правата за експлоатация на природни залежи.

Attestation audit - **Атестационен одит**

Виж audit (одит).

Attribution - **Причисляване**

Решение за това каква част от резултата може наистина да бъде причислена към дадена политическата мярка или програмата за разходи на правителството, а не към други фактори. Това е една от най-предизвикателните задачи в проучването за оценка.

Audit - **Одит**

Експертен преглед на законовото и финансово съответствие или изпълнение, който се прави с цел да се отговори на изисквания на управлението (вътрешен одит) или от външна одиторска организация, или всякакъв друг независим одитор, за посрещане на законовите задължения (външен одит). Конкретна задача на вътрешния одит е да се наблюдават системите за контрол на управлението и да се отчитат пред висшия мениджмънт слабостите, както и да се правят препоръки за подобрения. Обхватът на одитите и терминологията в тази сфера се различават в голяма степен и съгласно одиторските стандарти, изготвени от Международната организация на върховните одиторски институции (INTOSAI), включват:

1) Финансов одит (одит на редовността), включващ:

Заверка на финансовата отчетност на отчетните структури, включваща преглед и оценка на финансовите документи и изразяване на становища по финансовите отчети.

Заверка на финансовата отчетност на държавната администрация като цяло.

Одит на финансови системи и транзакции, включващ оценка за съответствие с приложимите законодателни актове и регламенти.

Одит на вътрешен контрол и функции на вътрешния одит.

Одит на честността и правилността на административните решения, взети в рамките на одитираната структура.

Отчитането на всякакви други въпроси, произтичащи или свързани с одита, следва да бъде оповестявано по преценка на висшата одиторска организация.

Забележете, че първите две точки по-горе са известни като одиторска заверка. Третата и петата точка са известни като одит за съответствие.

2) Одит на изпълнението (одит за ефективност на изразходваните средства) включващ:

2.1. Одит на икономията на административни дейности в съответствие със законните административни принципи и практики, както и с управленските политики.

2.2. Одит на ефективността при използването на човешките, финансови и други ресурси, включително проверка на информационните системи, мерките, свързани с изпълнението и мониторинга, и процедурите, следвани от одитираните организации, за поправяне на откритите недостатъци.

2.3. Одит на ефективността на изпълнението във връзка с постигането на целите на одитираната организация и одит на действителния ефект от дейностите в сравнение с планирания ефект.

Audit finding - Констатация при одита

Установяване на факти. Констатациите при одита са в резултат на сравняване на „какво трябва да бъде“ с „какво е“.

Audit risk - Одиторски риск

Рискът, че процедурите, извършени от одитора, няма да установят неща, които при положение, че са известни, биха наложили промени в одиторския доклад.

Audit sampling - Одитни извадки

Одитни процедури, извършвани върху извадка от основната популация, имаща отношения към извършвания одит, а не върху цялата популация.

Balance sheet – Баланс

Финансов отчет, отразяващ стойностите на наличните активи и пасиви, държани от една структура в определен момент. Балансът обикновено се съставя в началото и в края на отчетния период. Балансите, обобщаващи началните баланси, приходите и изходящите потоци, и крайните баланси, по принцип се изискват за всеки отделен фонд в рамките на държавната счетоводна структура. На практика обаче много малко държави изготвят отчети за финансовото си състояние, които наистина биха могли да бъдат описани като изчерпателни баланси, покриващи всички пасиви и активи. Виж също net worth (нетна стойност на активите)

Baseline budget - Изходен/първоначален бюджет

Размерът на финансирането за текущите програми или съществуващи политики, често коригиран според инфлацията, еднократните разходи, задължителните законови изисквания при променени демографски условия, от който по време на изготвянето на бюджета се договаря увеличаването или намаляването на разходите. При по-тясно и внимателно дефиниране изходният бюджет включва разходите за настоящото ниво на дейност, т.е. разходите за текущи програми, коригирани за обслужване на инфлацията, задължителните законови изисквания, еднократните разходи и влиянието на решенията, взе-

мани през текущата година, върху цялата година. Освен това може да се вземе предвид текущото ниво на услуги и оттам изходният бюджет може да включва и промени в клиентите, обслужвани по различни програми (напр. ученици и др.).

Below-the-line-items - Позиции под черта

Позициите, които не са действителен приход и разход, но могат да бъдат използвани за финансиране на държавния дефицит.

Benchmarking - Бенчмаркинг

Методи и процедури за сравняване на една организация с друга като средство за подобряване на резултатите от дейността. Бенчмаркинг на процеса е проучване и сравняване на процесите и дейностите, които превръщат вложения ресурс в резултат. Бенчмаркинг на резултата е сравнение на действителното изпълнение на дейността от страна на организациите, като се използват индикатори или критерии за изпълнение на дейност.

Budget - Бюджет

Документ(и), включващ(и) плана за бъдещата финансова дейност на държавата или на дадена държавна организация. Бюджетът се изготвя ежегодно и се състои от изложение на предложените от правителството разходи, приходи, заеми и други финансови сделки през следващата година, а в много страни – за две или три години напред. В повечето страни бюджетът се изготвя в стойностен вид. Внася се в Парламента, който разрешава разходите, като одобрява закон за бюджета или закон за разпределение на средствата по предназначение, съвместим с предложенения бюджет.

Budget examination - Проверка на бюджета

Процесът на разглеждане на заявките към бюджета от министерства и агенции от член на екипа от отдела по бюджета в Министерството на финансите, където заявките към бюджета се анализират, разработват се алтернативи, правят се изводи и се дават препоръки.

Budget formulation - Формулиране на бюджета

Стъпките и процесите за изготвяне на държавния бюджет на база на предварителните анализи и прогнози, на внесените заявки към бюджета от министерствата и другите държавни органи и на прегледа и решенията на изпълнителната власт до официалното му представяне пред законодателя.

Budget request - Заявка към бюджета

Виж estimates submission (вносяне на прогнозни разчети).

Budget year - Бюджетна година

Периодът от време, за който Парламентът е одобрил разходите и другите бюджетни транзакции. В редица бюджетни системи фактическите разпределения на средства, ангажименти, доставки и плащания, свързани с програмите за разходване на средства от държавата, могат да се простират отвъд годината, за която са били предвидени първоначално.

Budgetary documents - **Бюджетни документи**

Набор от документи, внесени в парламента заедно с бюджета. В допълнение към предложенията, свързани с държавни разходи, приходи и заеми, бюджетните документи могат да включват изложение за икономическия и финансов контекст на бюджетните предложения, целите на държавната икономическа политика и средносрочни макроикономически прогнози, както и пояснения, свързани с правителствените програми и дейности, предвидени за финансиране от бюджета.

Budgeting – **Бюджетиране**

Процесът, чрез който държавата или дадена държавна структура планират бъдещите си разходи, приходи, заеми и други финансови дейности.

Capital (capital assets) - **Капитал (капиталови активи)**

Наличните физически или финансови активи. Виж също gross fixed capital formation (формиране на брутен основен капитал) и non-financial assets (нефинансови активи).

Capital account - **Капиталова сметка**

Виж capital expenditure (капиталови разходи).

Capital budget - **Капиталов бюджет**

Виж capital expenditure (капиталови разходи).

Capital charge - **Капиталова такса**

В много ограничен брой държави (напр. Нова Зеландия) се прилага капиталова такса спрямо активите на министерствата/държавните агенции. Въвеждането на капиталова такса цели облекчения за бюджетните организации в по-ефективното използване на капитала им. Необходима е подходяща система за осчетоводяване и оценяване на капиталовите активи.

Capital expenditure - **Капиталови разходи**

Разходи, възникнали от придобиване на земя и други физически активи, материални активи, държавни запаси и невоенни, нефинансови активи на висока от минималната стойност, с очакван жизнен цикъл над една година. Капиталовите разходи често се отчитат в отделна част (или капиталова сметка) от бюджета, или в изцяло самостоятелен бюджет за капиталови разходи. Виж също gross fixed capital formation (формиране на брутен основен капитал)

Capital transfer - **Прехвърляне на капитал**

Прехвърляне на собственост върху актив (различен от инвентар и парични средства) или анулирането на задължение от страна на кредитор, без да е получено някакво отечно плащане. Такава сделка се състои в прехвърлянето на парични средства, свързани с или представляващи условие за придобиването на въпросния актив. Прехвърляне, което не е прехвърляне на капитал, е текущо прехвърляне. Прехвърлянията на капитал, извършени от държавата, се класифицират като разходи в стандартите GFS 2000 за държавната финансова статистика.

Cash accounting - **Счетоводство на парична база**

Виж accounting basis (счетоводна база).

Cash-based budget – **Паричен бюджет**

Бюджет, в който разпределението по предназначение е разрешение за парични плащания.

Cash management – **Управление на касовите потоци**

Процесът на създаването на агенция и на разработване на прогнози за паричния поток на централно ниво, на отпускане на фондове на бюджетните организации, мониторинг на паричните потоци и на очаквани нужди от парични средства, на издаване и обратно изкупуване на държавни ценни книжа за финансиране на държавни програми.

Central agencies – **Централни агенции**

Организациите в изпълнителната власт, които координират дейностите и осигуряват политическа насоченост и оперативно ръководство на отрасловите министерствата и агенции. Практиката варира в голяма степен от държава до държава, но „централните агенции“ като цяло включват: Министерството на финансите; службата, която докладва пряко на министър-председателя или на Министерския съвет за развитието и координирането на политиката по отношение на управлението на човешките ресурси в общественения сектор; Министерството на външните работи по отношение на определени сфери на работа като международно сътрудничество; и Министерство на правосъдието по отношение на работата върху изготвянето на законови нормативи и закони.

Central bank – **Централна банка**

Публична институция, отговорна за изпълнението на функциите, свързани с монетарната политика, като емитиране на пари, управление на международни резерви и приемане на депозити от други банки. Централната банка действа и като кредитор от последна инстанция и често предоставя услуги на фискален агент на централната власт (напр. управление на „единната трезорна сметка“).

Central government – **Централно управление**

Всички звена на държавата, които упражняват власт върху цялата икономическа територия на дадена държава. По принцип централната власт отговаря за тези функции, които оказват влияние върху страната като цяло: например националната отбрана, взаимоотношения с други държави и международни организации, установяване на законодателни, изпълнителни и съдебни функции, покриващи цялата страна, и предоставяне на публични услуги като здравеопазване и образование. Непазарните, нестопански институции, контролирани и финансирани главно от централната власт, са включени в централното управление. Виж също general government (държавно управление), local government (местно управление), state government (регионално (щатско) управление) и subnational government (поднационално ниво на държавно управление).

Centre of government – **Център на държавното управление**

Центърът на държавното управление представлява орган или група от органи, които предоставят пряка подкрепа и консултации на министър-председателя, на Министерския съвет или кабинета.

Certification - **Сертифициране**

Виж verification (удостоверяване)

Chart of accounts - **Сметкоплан**

Класификацията на транзакции и събития (плащания, приходи, амортизация, загуби и т.н.) според техния икономически, юридически или счетоводен характер. Той дефинира организацията на счетоводните регистри, водени от държавните счетоводители.

Cheques issued – **Издадени чекове**

Етап в процеса на разходване, в който разплащателните инструменти се издават от съответните служители на финансовото или на другите министерства и се изпращат на доставчиците на стоки и услуги като заплащане за получени стоки и услуги. В някои държави, където банковата система не е добре развита, не могат да се издават отделни чекове или гаранции, а платежните нареждания, удостоверяващи доставка, могат да служат като инструмент, изискващ директно плащане в брой от финансовата институция. Държавните сметки често регистрират разходи на базата на издадени чекове или гаранции.

Cheques paid – **Платени чекове**

Етап в процеса на разходване, който се изразява в представяне и плащане на държавни чекове в банките и на съответното задължаване на сметките на ковчезничеството или на министерства/агенции. Държавните разходи се отразяват в паричните сметки чрез платени чекове и съответното дебитиране на държавните сметки.

Closed accounts – **Приключени сметки**

Основното изложение по окончателния бюджетен резултат, изготвено от висшата одиторска институция или друга агенция за счетоводна отчетност или одит, след приключване на бюджетния период. Приключените сметки могат да са касови сметки, регистрирали годишни вземания и плащания (без или с допълнителен период), или начисления, регистрирали и задълженията за бъдещи разходи или задължения за събиране на бъдещи данъци, както и пренасяне на приходи и разходи от предходни бюджети.

Commitment - **Ангажимент**

В счетоводната терминология ангажимент означава етап в процеса на разходване, в който се сключва договор или друга форма на правно-обвързващо споразумение, като по принцип става дума за бъдеща доставка на стоки или услуги. Отговорност не се поема, докато доставката не е направена, но държавата е ангажирана по силата на договореност да посрещне задължението след извършване на доставката. В някои бюджетни системи терминът анга-

жимент се отнася до етап от цикъла на разходване, различен от етапа на ангажимент в счетоводния му смисъл (например запазване на бюджет за определени разходи или етап на удостоверяване). Терминът ангажимент се използва и в по-общ, извъндоговорен смисъл със значение на твърдо обещание от страна на държавата, дадено в политически декларации.

Complementary period – **Допълнителен период**

Период след приключването на редовната финансова година, през който неприключените събирания и плащания или ангажименти могат да бъдат изпълнени или прехвърлени към предходен бюджетен период. Този период може да е дълъг няколко месеца. В някои държави счетоводният период включва „допълнителен период“ за плащания (например 30 или 60 дни) след приключване на финансовата година. Плащания през допълнителния период, свързани с трансакции (ангажименти и доставки), възникнали по време на предходната приключена финансова година, се отчитат като разходи през същата година. В някои държави платените и неплатените платежни нареждания се признават за разход през допълнителния период.

Compliance audit – **Одит за съответствие**

Виж audit (одит).

Comprehensiveness - **Всеобхватност**

Всеобхватност на бюджета означава, че бюджетът следва да включва всички разходи, приходи, вземане на кредити и други финансови дейности на държавата. Така се създава рамка, която допринася за правилната оценка на конкуриращите се политически възможности и за ефективното планиране и изпълнение на бюджета.

Concession - **Концесия**

Концесията е форма на публично-частно партньорство. Договорите за концесия могат да има различни юридически наименования или предмети на дейност според различните национални законодателства. В повечето договори за концесия изпълнителят поема риска, свързан с реализирането на услугата, като по принцип получава значителен приход от ползвателя, налагайки различни видове такси. Европейската комисия определя концесиите като договори, в които публичната власт упълномощава трета страна да реализира инфраструктурни проекти или други публични услуги от нейно име и където третата страна приема оперативните рискове. Виж също contracting out (наемане на външен изпълнител).

Consolidated accounts – **Консолидирани финансови отчети**

Виж consolidation (консолидиране).

Consolidated fund – **Консолидиран фонд**

Основният фонд, в който се депозират всички приходи и от който се извършват всички плащания, освен ако законът не изисква друго; еквивалент на системата за единна ковчегническа сметка. Този термин се използва в много

държави от Британската общност. Виж също general fund (общ фонд).

Consolidation - Консолидиране

Процесът на елиминиране на трансакции между различни държавни министерства/агенции/звена и на комбиниране в общ набор от категории сумата на техните „външни“ трансакции към и от останалата част от икономиката.

Consumption of fixed capital – Потребление на основния капитал

Намаляването на стойността на дълготрайните активи, използвани по време на отчетния период, в резултат на физическото им похабяване, обичайно износване или случайна повреда. Виж също depreciation (амортизация).

Contestability – Оспоримост

Гарантира, че съществуващите политики са предмет на преразглеждане и оценка.

Contingency fund or reserve – Запасен фонд или резерв

Отделен фонд или перо в бюджета, заделени в рамките на общия годишен бюджет с цел да бъдат разпределени по-късно и да посрещнат непредвидени промени ?от във външни обстоятелства. В средносрочното бюджетиране резервите по отношение на непредвидени обстоятелства и на дадена политика се използват, за да се осигури гъвкавост и да избегнат ангажименти, свързани с преждевременни разходи, като прогресивно по-големите резерви от общите суми се заделят настрани за следващи години.

Contingent liability – Условен пасив

Задължения, които са били отразени, но времето и размерът им зависят от възникването на някакво несигурно бъдещо събитие. Ето защо тези задължения не са действителни пасиви и могат никога да не станат такива, ако конкретната условност не се материализира.

Contracting out – Наемане на външен изпълнител

Споразумение, при което министерство или агенция сключва търговски договор с външен доставчик, който предоставя публични услуги. По отношение на строителството на големи инфраструктурни активи държавата може да сключва споразумения с фирми от частния сектор за изграждането на такива активи като често е включена и договореност, че на частната фирма може да се гарантира правото на приходи за даден брой години след края на строителството. Такива споразумения са тези от типа Строя, експлоатирам, предавам (BOT - Build Operate and Transfer), Строя, наемам, предавам (BLT - Build Lease Transfer), Строя – придобивам – предавам (BOO - Build Own and Operate), Проектирам – строя – финансирам – използвам (DBFO – Design Build Finance Operate), или концесии.

Control – Контрол

Виж financial control (финансов контрол), management control (управленски контрол).

Copenhagen criteria – Критериите от Копенхаген

Договорени през 1993 г. от Европейския съвет, критериите от Копенхаген трябва да бъдат изпълнени от държавите кандидатки, ако им предстои да станат членки. Държавите кандидатки трябва да постигнат стабилност на институциите, гарантирайки демокрацията, правните принципи, човешките права и уважение към и защита на малцинствата; да е налице функционираща пазарна икономика, както и капацитет за справяне с конкурентното напрежение и пазарните сили в рамките на Съюза; да имат способността да спазват задълженията, произтичащи от членството, включително придържане към политическия, икономически и паричен съюз.

Corporate governance – Корпоративно управление

Правилата и процедурите, които гарантират, че дадена компания се управлява правилно и ефективно, а поведението на директорите и персонала е в съответствие със закона и добрите практики.

Corruption - Корупция

Има много и различни дефиниции на тази концепция. Най-опростената и най-изчерпателната е „злоупотреба с обществена или частна длъжност с цел пряка или непряка лична печалба”.

Cost driver – Носител на разход

Всеки фактор, който предизвиква промяна в цената на дадена дейност или резултат.

Cost-benefit analysis – Анализ на рентабилността

Тип анализ, който включва измерване в парични единици на цената и/или ползата (като свободно време или въздействие върху околната среда), за които не е задължително да имат пазарна стойност. Анализът на рентабилността включва приложението на три логически стъпки: 1) дефиниране на целите и алтернативите за постигане на тези цели; 2) анализ на промените, които биха настъпили с или без всяка една алтернативна намеса; и 3) сравняване на цената и ползата от различните алтернативи.

Cost- analysis – Анализ на разходната ефективност

Тип анализ, който сравнява проекти и програми, имащи до голяма степен общи резултати. Използва се за сравняване на алтернативи, за които главните резултати могат да бъдат определени, но не и остойностени. Индикаторите за разходна ефективност включват разходите за единица краен продукт или единиците краен продукт за единица разходи, и целят определяне на метод на най-малкия разход за постигане на конкретно подобрене или цел. Виж също least-cost analysis (анализ на най-малкия разход)

Cost recovery – Възстановяване на разходите

Виж user charges (такси за ползване на услуга).

Council of ministers – Министерски съвет

Основният политически държавен орган, председателстван от министър-

председателя и състоящ се от главните министри (в много страни-от всички министри). Министерският съвет обикновено се събира веднъж седмично. По-детайлно дейността често се извършва в подкомитети. В някои държави Министерският съвет се нарича „кабинет“, в други – „кабинет на министрите“ или просто „правителство“.

Current account – **Текуща сметка**

Постъпления (включително грантове) и плащания (включително лихви), които не са капиталови операции.

Current expenditure – **Текущи разходи**

Разходи, които не са капиталов разход или трансфер на капитал. Виж също capital expenditure (капиталов разход) и capital transfer (трансфер на капитал).

Current transfer – **Текущ трансфер**

Виж capital transfer (трансфер на капитал).

Debt management – **Управление на дълга**

Управление на портфейла от дългове в публичния сектор възможно най-ефикасно с цел да се сведат до минимум разходите за държавата. Функциите по управление на дълга понякога се изпълняват от отдел на Министерство на финансите, понякога от държавната хазна, понякога от агенция, подотчетна на министъра на финансите.

Decentralisation - **Децентрализация**

Прехвърляне на отговорност към демократично независимите по-ниски нива на държавно управление, като по този начин им се дават повече управленски правомощия, но не и задължително по-голяма финансова независимост.

Deconcentration - **Деконцентрация**

Прехвърляне на отговорност от централните министерства към службите по места или към по-автономни агенции, като по този начин се приближават до гражданите и същевременно остават част от централното управление.

Deficit/surplus – **Дефицит/излишък**

Има много и различни определения за дефицита:

Дефицитът (или излишъкът), съгласно определението в регламентите на Европейския съвет, в контекста на Договора от Маастрихт и Договора от Амстердам, представлява нетните привлечени/предоставени заемни средства на управлението като цяло съгласно методологията на ESA95 (Европейска система от сметки).

Дефицитът *на касова основа*, съгласно определението на ръководството GFS 2000 (Държавна финансова статистика), е равен на разходните плащания плюс „нето предоставени заеми“, минус приходите на касова основа, минус получените грантове. За разлика от дефицита, дефиниран в контекста на Договора от Маастрихт и Договора от Амстердам, това измерване на дефицита се състои само от парични транзакции и включва

„над черта“ някои транзакции, класифицирани като финансови в стандартите SNA93 (Система от национални сметки) и ESA95 (Европейска система от сметки), като например продажбата на дялове и акции във връзка с приватизационни програми.

Дефицитът на основа ангажимент се дефинира като дефицит на касова основа плюс нетното нарастване на просрочените задължения или разходите на етапа на утвърждаването им, плюс „нето предоставени заеми“, минус приходите (на касова основа). Това измерване на дефицита не трябва да включва ангажименти, свързани с недоставени поръчки и многогодишни ангажименти.

Department enterprise - **Публично-частно предприятие**

Неперсонифицирано, индустриално или търговско звено, което: 1) е тясно интегрирано с министерство/държавна агенция; 2) притежава малък работен баланс; 3) е ангажирано основно с доставка на стоки и услуги на държавни структури или на широката публика; но 4) оперира в малък мащаб.

Depreciation - **Амортизация**

Намаляването на стойността на даден актив във времето, дължащо се на физическото му износване или морално остаряване. При счетоводството на база на принципа на начисляване амортизацията, изчислена върху полезния живот на актива, се изважда (изписва) от стойността на актива всяка година. Амортизацията, регистрирана в счетоводството на дадено предприятие или допустима за данъчни цели, може да се отличава от стойността на потребление на дълготрайния капитал, изчислена за националните сметки, особено в периоди на инфлация. Виж също consumption of fixed capital (потребление на основния капитал).

Discounting - **Дисконтиране**

Метод за сравняване на разходите или ползите, които ще възникнат (или са възникнали) в различни моменти. 1 евро през година n има „настояща стойност“ от $1/(1+r)^n$ евро през година 0, където r е „счетоводен процент“. Виж също net present value (нетна настояща стойност) и internal rate of return (вътрешна норма на възвращаемост).

Discretionary spending – **Постоянно контролирани разходи**

Отнася се за тази част от бюджета, която изпълнителната и законодателната власт решава всяка година да бъде похарчена през следващата финансова година, като това са средства за жилищното строителство, образованието или чуждестранната помощ. Следва да се противопостави на „задължителни разходи“ по перата, за които съществува законово изискване държавата да осигури фондове и регулярни средства, позволяващи такива разходи. Пример за това е лихвата върху програмите за социално подпомагане. „Задължителната“ част от бюджета често е много по-голяма от постоянно контролираната.

Double-entry accounting/bookkeeping - **Двустранно счетоводство**

В системата на двустранното счетоводство всеки поток създава два равностойни записа - кредит и дебит. Условно, нарастването на активите и намаляването на пасивите и на нетната стойност на сметките са дебит. И обратно, намаляването на активите и нарастването на пасивите и нетната стойност на сметките са кредит. Използването на система на двойно счетоводство улеснява проверките за устойчивост на отчетените потоци и запаси.

Earmarking - **Целево отделяне на средства**

Целевото отделяне на данъци е практика на заделяне на приходи от конкретни данъци или група от данъци за конкретни дейности или сфери на дейност на държавата.

Economic classification - **Икономическа класификация**

Класификация на разходи (или отчисления) и придобиването на/разполагането с активи по икономически категории, които подчертават икономическия характер на транзакцията (заплати, лихви, преводи и др.)

Виж също object/line-item classification (класификация по обекти/отделни единици). Относно международния стандарт за икономически класификатор; виж също стандарта GFS за държавната финансова статистика.

Economy - **Икономия**

Придобиването на подходящото качество и количество финансови, човешки и физически ресурси в подходящия момент и на най-ниска цена.

Effectiveness - **Ефективност**

Степента, в която програмите постигат очакваните си цели или „резултати“. Ефективността е най-важният стойностен елемент за парите в общественния сектор. Стоките или услугите могат да бъдат осигурени икономично и ефективно, но ако те не постигнат своите цели, използваните ресурси ще бъдат до голяма степен пропиляни.

Efficiency - **Ефикасност**

Връзката между стоките и услугите, резултат от дадена програма или дейност, и ресурсите, използвани за получаването им. Ефикасността се измерва със себестойността за единица продукт.

End outcomes - **Крайни резултати**

Виж outcomes (резултати).

Entitlement programme (demand-led programme) - **Програма за право на социално подпомагане и др. (програма, чийто подход се базира на търсенето)**

Всяка разходна програма, в която разходите са с отворен край (обикновено трансферни/грантови плащания) и в която на бенефициентите трябва да бъде платено, или да им бъдат преведени или безвъзмездно дадени някакви средства, ако отговарят на определени критерии, дефинирани от законодателни или държавни разпоредби. Общи примери могат да се открият в програмите

за социално осигуряване, програмите за безработни и тези за намаляване на бедността.

Estimates submission - **Внасяне на прогнозни разчети**

Набор от документи, които съответният разпоредител с бюджетни средства изпраща до Министерството на финансите и с които дефинира и обосновава исканията за допълнително финансиране чрез бюджета.

European Union (EU) Member States - **Държави членки на Европейския съюз (ЕС)**

Европейският съюз е резултат от процес на сътрудничество и интеграция, започнал през 1951 г. между шест държави (Белгия, Германия, Франция, Италия, Люксембург и Холандия). След почти петдесет години с четири вълни на присъединяване (1973: Дания, Ирландия и Обединеното кралство; 1981: Гърция; 1986: Испания и Португалия; 1995: Австрия, Финландия и Швеция), днес ЕС има петнадесет държави членки и се подготвя за петото си разширяване този път към Източна и Южна Европа.

Полша, Унгария, Република Чехия, Естония, Словения и Кипър водят преговори за членство от 1998 г. България, Румъния, Словакия, Литва, Латвия и Малта започват такива преговори през 1999 г. Турция също е страна кандидатка.

Evaluation - **Оценка**

Оценката на една програма представлява задълбочен преглед на икономическите, финансови, социални и други резултати на съответната програма или политическа инициатива. Правят се сумативни оценки, когато програмата вече е в ход от известен период от време (последваща оценка), с цел да се проучи ефективността и и да се прецени стойността ѝ като цяло. Формативните оценки обикновено се правят по време на реализирането на програмата (междинна оценка) с цел да се подобри ефективността ѝ.

Evaluation design - **Модел на оценка**

Логически модел, използван за достигане до изводи за резултатите от проучването за оценка. При избора на модел на оценка оценителят трябва да определи едновременно типа информация, която следва да бъде извлечена, и вида анализ, за който ще бъде подбрана тази информация.

Ex ante control (a priori audit) - **Предварителен контрол (предварителен одит)**

Предварително одобряване и разрешаване на конкретен разход. Получените платежни нареждания и придружителни документи се проверяват, за да се установи, че транзакцията е надлежно разрешена, че е законна и редовна и че в бюджета са предвидени достатъчно средства. Такива проверки могат да бъдат правени от централен орган на Министерството на финансите или от отрасловите министерства/агенции.

Ex post control (a posteriori audit) - **Последващ контрол (последващ одит)** Виж audit (одит).

Expenditures - **Разходи**

Терминът „разходи“ понякога се използва по-свободно, когато се отнася до плащания в брой. Строгата дефиниция гласи: цената на придобити стоки и услуги независимо от времето, в което са извършени съответните плащания. Разходите за стоки и услуги възникват, когато купувачите поемат задължение към продавачите, т.е. когато: а) собствеността върху стоките и услугите преминава от продавача у новия собственик, или б) доставката на стоките и услугите е извършена така, че потребителят да е доволен.

Expenses - **Разходи**

В стандартите GFS 2000 за държавна финансова статистика терминът „разход“ е дефиниран като набор от потоци от транзакции, които намаляват нетната стойност през счетоводния период. Транзакциите, свързани с разходи, включват компенсации за служителите, използване на стоки и услуги, потребление на основен капитал, имуществени разходи (лихви и наеми), социални придобивки, субсидии, безвъзмездни заеми (грантове) и различни други транзакции като трансфери към нестопански организации и компенсации за щети или повреди. Транзакции, свързани с придобиване на нефинансови активи и финансови сделки, не са транзакции, свързани с разходи.

External audit - **Външен одит**

Одит, извършен от орган, който е външен и независим за организацията, на която се прави одит, като целта е да се даде мнение и докладва за сметките и финансовите отчети на организацията, законността и редовността на операциите, на прилаганите в нея процедури за финансово управление и финансова дейност. Организацията, отговорни за външния одит на държавните дейности, в повечето случаи докладват пряко на Парламента и често се наричат върховни одиторски институции (SAI).

External debt - **Външен дълг**

Дълг към лица, чуждестранни за съответната държава.

Extra-budgetary funds/accounts (EBF) - **Извънбюджетни фондове/сметки (ИБФ)**

Терминът като цяло се отнася за държавни дейности, които не са включени в годишното представяне на бюджета. Освен това ИБФ могат да са обект на различни системи за касово управление, контрол и отчитане спрямо тази на самия бюджет. Използва се голямо разнообразие от извънбюджетни мерки, включително фондове (като фондовете за социално осигуряване), създадени по отделна законодателна рамка, стокови фондове, които използват стоково подпомагане, както и целево определяне на дадени приходи за конкретни цели. Виж също разходи извънбюджетни средства.

Financial audit (regularity audit) - **Финансов одит (одит на редовността)**

Виж audit (одит).

Financial control - **Финансов контрол**

Аспекти на управленския (или вътрешния) контрол, имащи връзка с финансовите въпроси и дейности. Виж също management control (управленски контрол).

Financial instrument - **Финансов инструмент**

Всеки договор създава финансов актив за едната страна и същевременно финансов пасив или капиталов инструмент за другата страна.

Financial ledger system - **Система на водене на финансови счетоводни регистри**

Виж general ledger system (система на главната книга).

Financial management - **Финансов мениджмънт**

Законовите и административни системи и процедури, чиято функция е да позволи на министерствата и държавните агенции да провеждат своите дейности, така че да бъде гарантирано правилното използване на обществените фондове, отговарящо на определени стандарти за достоверност, редовност, ефикасност и ефективност. Финансовият мениджмънт включва увеличаване на приходите, управление и контрол на обществените разходи, финансово счетоводство и отчетност, управление на паричните наличности и, в някои случаи, управление на активи.

Financial reporting - **Финансова отчетност**

Комуникацията на финансовата информацията от дадена структура (например правителство, отраслово министерство) до заинтересованите страни (например Парламент, Министерство на финансите). Това включва всички отчети, които съдържат финансова информация, базирана на данни, намиращи се като цяло в системата за финансово счетоводство и отчетност.

Financial statements - **Финансови отчети**

Счетоводните отчети, изготвени от отчетната единица, за да се съобщи информацията за финансовото изпълнение и състояние. Една счетоводна система на база начисляване обикновено включва изготвянето на отчет за финансово състояние или баланс, където е посочен общият брой активи, пасиви и нетната стойност; отчет за финансова дейност или оперативен отчет, където са посочени приходите и разходите за периода; и отчет за промените в нетната стойност, който обяснява движенията в началния и крайния баланс. Тези отчети на база начисляване са допълнени с отчет за паричните потоци. Те включват тези бележки и срокове, които са необходими, за да се пояснят и обяснят по-задълбочено отделните позиции в отчетите. По подобен начин аналитичната рамка в стандарта GFS 2000 за държавна финансова статистика включва следните таблици: държавни дейности - обобщение на транзакциите на сектор „Държавно управление“ през даден отчетен период; отчет на други икономически потоци - изброява влияния, различни от транзакциите, върху финансовото състояние на държавата; баланс и отчет на източниците и потреблението на парични средства.

Financing - **Финансиране**

Всички транзакции, свързани с финансови активи и пасиви, балансиращи фискалния дефицит или излишък. В по-широк план това са начините, по които държавата получава финансов ресурс за реализиране на своята политика, програми и проекти.

Fiscal deficit - **Фискален дефицит**

Виж deficit (дефицит).

Fiscal policy rules - **Правила на фискалната политика**

Постоянни ограничения върху фискалната политика, обикновено дефинирани чрез индикатор(и) за цялостна фискална дейност като съотношение дефицит/БВП, съотношение дълг/БВП. В контекста на ЕС тези правила са дефинирани в Договора от Маастрихт и Договора от Амстердам.

Fiscal transparency - **Фискална прозрачност**

Политика, осигуряваща на обществото информация за функциите и организацията на държавата, нейните политически и фискални цели, финансовите ѝ прогнози и разчетите на публичния сектор. Включва достъп до надеждна, изчерпателна, навременна, разбираема и съпоставима на международно ниво информация за дейността на правителството, включително дейностите, предприети извън държавния сектор, така че електоратът, законодателите и финансовият пазар да могат точно да оценят настоящото и бъдещо финансово положение на държавата.

Fiscal year - **Финансова година**

Редовният годишен бюджетен и счетоводен период, за който са направени провизии за приходи и разходи и за който се представят счетоводни отчети, като се изключва всякакъв допълнителен период, през който счетоводните книги могат да останат отворени след началото на следващата финансова година.

Fixed assets - **Дълготрайни активи**

Трайните стоки, с изключение на земя, природни залежи, горски масиви за производство на дървен материал и други подобни уникални активи, използвани от местните индустрии, от предоставящите публични услуги за граждански цели и от предоставящите частни нестопански услуги за домакинствата, включително собствените жилища, постоянните семейни жилища за военен персонал, отглеждането на добитък, впрегатни и млечни животни.

Float - **Флот**

Издадени, но все още неизплатени чекове. Размерът на флота се изразява в разликата между общата сума от издадените чекове от хазната и общата сума от изплатените чекове, както е посочено в счетоводните регистри на банковата сметка на хазната. В случай че флотът може да бъде установен, то той следва да бъде отразен като корекция към общата сума на разходите. Терминът е известен и като „транзитни пера“. Терминът „флот“ понякога се използ-

ва за означаване на задължения, които не подлежат непосредствено на плащане (например фактури, отчетени преди последната дата, на която могат да бъдат платени, без да се начисляват допълнителни такси или неустойки).

Floating debt - Краткосрочен дълг

Размерът на задълженията, различни от договорните задължения с определен срок, поети от правителството за получени стоки и услуги, за които все още не е платено, т.е. натрупана е сума от неплатени сметки. (В някои държави терминът се отнася за неконсолидираната част от неуредено държавно краткосрочно задължение).

Foreign debt - Чуждестранен дълг

Виж external debt (външен дълг).

Forward commitments (multi-year commitments) - Предстоящи (многогодишни) ангажименти

Ангажименти, покриващи период, по-голям от една година (например договори за инфраструктурен проект). Ефективният мониторинг на предстоящите ангажименти е от особена важност за постигане на добро бюджетиране и контрол на разходите. Редица държави включват в бюджета разрешения за предстоящи ангажименти.

Fraud - Злоупотреба

Най-тежката форма на нередност. По отношение на разходите това включва всякакъв преднамерен акт или пропуск, свързани с:

Употреба или представяне на фалшиви, неверни или непълни отчети или документи, в резултат на което се разпределят неправилно или се удържат погрешно средства.

Неразкриването на информация в нарушение на конкретно задължение има същият ефект.

Прилагането на фондове за цели, различни от тези, за които са предоставени първоначално има същият ефект.

По отношение на приходите злоупотребата включва всякакъв преднамерен акт или пропуск, свързани с:

Употребата или представянето на фалшиви, неверни или непълни отчети или документи, в резултат на което се получава неправомерно намаляване на ресурсите на бюджета.

Неразкриването на информация в нарушение на конкретно задължение има същият ефект.

Неправилното използване на правомерно придобита полза има същият ефект.

Full costs – Пълни разходи

Сумата от всички разходи по една програма или дейност, включително потреблението на основен капитал, непреките разходи и разходите за дейностите, свързани с програмата, но изпълнени от организации, различни от тази, която е отговорна за програмата.

Functional classification - **Функционална класификация**

Класификацията на разходните транзакции и на придобиването/разпореждането с финансови активи за целите на прилаганата политика според целта, поради която са предприети транзакциите. Функционалната класификация е независима от административните организации или звена, които извършват въпросните дейности или транзакции. Стандартната класификация на функциите на държавното управление (COFOG), създадена от Обединените нации, цели улесняване на международното сравняване и изготвянето на отчети в съответствие с методологията на Системата от национални сметки (SNA).

General fund - **Общ фонд**

Отнася се за сметка, в която се депозират по-голямата част от данъчните приходи и от която се плащат по-голямата част от оперативните разходи за държавни дейности. Този фонд се отличава от целевите фондове, имуществените фондове, доверителните фондове или предприемаческите фондове, както и от извънбюджетните фондове. В контекста на Британската общност общият фонд се нарича консолидиран фонд.

General government - **Държавно управление**

Според Системата от национални сметки държавното управление представлява групиране на институционални единици на различни нива: централно управление, регионално управление („щатско управление“ при федералните държави), местни власти и социално осигурителни фондове. Институционалните (управленски) единици са единици, които, освен че изпълняват своите политически отговорности и роля в икономическото регулиране, предоставят главно публични услуги за индивидуално или колективно потребление и преразпределят дохода и богатството. Определяща характеристика на институционалните единици е възможността да налагат пряко или непряко данъци и други задължителни налози, за които няма директна *quid pro quo* (б.пр.- компенсация) върху други сектори от икономиката. Виж също central government (централно управление), local government (местно управление), state government (регионално (щатско) управление), subnational government (поднационално ниво на управление).

General ledger system - **Система на Главната книга**

Основна(и) система(и) за изпълнение, осчетоводяване и финансово отчитане на бюджета. Тази система поддържа данни за одобрени и допълнителни разпределения; вирменти; освобождаване на фондове (разделение/разпределение, гаранции, касови планове и др.); ангажменти, натрупани разходи и плащания срещу бюджетиранията разпределения и освободени фондове. Системата на Главната книга поддържа счетоводните регистри и отчита данни за приходи, дългове и други задължения, финансови активи (и физически активи, осчетоводени изцяло на база на принципа на начисляване) и други финансови транзакции (като транзакции между държавни агенции). Виж също

government financial management information systems (информационни системи за държавно финансово управление).

General purpose financial reports - **Финансови отчети за общи цели**

Финансови отчети, изготвени с цел да се отговори на нуждата от информация за общите потребители.

Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) - **Общоприети счетоводни принципи (ОПСП)**

ОПСП (наричани „Практика“ в Обединеното кралство) са счетоводни концепции или принципи, които представляват консенсуса на експертите и органите в счетоводната професия. В много страни тези счетоводни концепции и принципи са предписание на държавата след консултации с експерти и частни счетоводни професионални организации. В някои държави членки на ЕС (например Франция), „общият счетоводен план“ дефинира основната структура на сметкоплана и свързаните с него счетоводни принципи.

Generational accounting - **Счетоводна отчетност, отразяваща промените в счетоводното законодателство**

Счетоводна система, използвана за оценка на разпределителните импликации на фискалната политика за различните групи. Това се постига чрез изчисляване на настоящата стойност на нетните данъчни плащания (като от платените данъци се приспадат получените ползи) през живота на различните поколения според действащите към момента данъчна и разходна политика. Поколениято се определя като включващо всички мъже и жени (разглеждани отделно, поради различията в профилите, свързани с данъци и ползи), родени в една и съща година. Техниката има тежки изисквания по отношение на данните и резултатите зависят от голям брой опростяващи предположения. Като цяло се счита, че това е една допълнителна техника за анализ на устойчивостта на фискалната политика и въпросите, свързани с разпределянето между поколенията.

Goals and objectives - **Общи и конкретни цели**

Двата термина се използват за описание на желаните, измерими резултати, които трябва да бъдат постигнати от държавните програми или дейности. „Общите цели“ обикновено се отнасят за широкообхватни резултати, постигането на които може да отнеме няколко години и често са включени много хора, дейности, процеси и междинни постижения. „Конкретните цели“ по-скоро се отнасят за по-специфични резултати, прецизно премерени (време, цена, брой, качество), които обикновено могат да бъдат постигнати в по-кратки срокове и често представляват междинна стъпка в постигането на по-голяма цел.

Governance - **Управление**

Управлението представлява упражняване на политическа власт за управление на националните дела. Най-важните елементи на доброто управление са политическата отчетност; свободата на сдружаване и участие; надеждна и безпристрастна законова рамка; прозрачност; ефективно и ефикасно управле-

ние на публичния сектор.

Government financial management information systems - **Информационни системи за държавно финансово управление**

Информационните системи, които подпомагат министерства/агенции да управляват своите програми ефикасно и ефективно, в съответствие със закона. В основата на тези системи са процедурите за осчетоводяване и отчитане, които поддържат счетоводния регистър, в който се вписват всички входящи и изходящи потоци към и от фондовете. При интегриран подход другите информационни системи трябва да се разглеждат като подкрепящи тези основни счетоводни системи чрез придържане към техните стандарти за обмен на данни. Управленските информационни системи представляват ключов елемент на управленския контрол и сами по себе си трябва да бъдат ефикасни и разходно-ефективни. Виж също general ledger system (система на Главната книга).

Government Finance Statistics (GFS) - **Държавна финансова статистика (GFS)**

GFS се публикува от Международния валутен фонд (МВФ). Версията от 2000 г. представлява съществена ревизия на по-ранната версия, публикувана през 1986 г., например по отношение на информацията за счетоводството на база начисляване. Държавната финансова статистика (GFS 2000) следва да се публикува в края на 2000 или през 2001 г.

Grants – **Безвъзмездно отпуснати средства**

В Държавната финансова статистика безвъзмездно отпуснатите средства са доброволен текущ или капиталов трансфер между институционални единици или между мултинационална организация и правителството на една държава (например безвъзмездна помощ по ФАР). Често доброволният трансфер към частна организация или лице също се нарича безвъзмездна помощ.

Gross fixed capital formation - **Формиране на брутен основен капитал**

Стойността на новите или съществуващи трайни стоки, имущество и екипировка за невоенни цели, придобити от държавата или произведени за собствена сметка, намалени с реализираните продажби на такива стоки. Включва само стоките, които имат нормален живот повече от една година и стойност над определеното минимално ниво. Промените в държавните запаси и инвентар са включени във формирането на капитала, но не и във формирането на основния капитал. Потреблението на основен капитал (амортизация) се изважда от формирането на brutния основен капитал, за да се измери формирането на нетния основен капитал.

Impact - **Въздействие**

Терминът „въздействие“ често се използва като синоним на термина „резултати“. „Нетното въздействие“ на дадена програма описва резултатите, които са пряко свързани с програмата. То не включва ефекта от външни за програмата фактори и се оценява чрез методи за оценка. „Анализ на въздействието“ означава оценка на постигнатия ефект от дадена програма или политическа

инициатива върху заобикалящата ги среда (например проучване за въздействие върху околната среда) или показва степента, до която дадена програма е произвела в действителност желания ефект върху конкретните бенефициенти.

Imprest fund - Авансов фонд

Фонд с фиксирана или минимална сума парични средства под формата на валута, държавни чекове или банкови авоари, които са били авансирани като „фондове, държани извън хазната“, и са отнесени към конкретна разпределителна сметка на упълномощен да извършва плащания касиер. Фондът може да е възобновяем, може да се допълва до определената сума според изхарченото или използваното, или да е постоянен.

Inputs - Вложени материали и труд

Ресурсите, използвани за реализирането на резултати. Вложените материали и труд обикновено се изразяват като суми от разходи или от самите ресурси (например брой човекодни). Вложеното в една дейност може да е резултатът от предишна дейност.

Institution - Институтция

Понякога се използва като синоним на термини като „организация“ или „орган“, например министерство или държавна агенция. Въпреки това терминът все повече се използва в по-различен смисъл за описание на формалните и неформални правила, които определят поведението, както и на прилагането на тези правила.

Institutional sector - Институционален сектор

Институционалният сектор е група от институционални звена със сходни характеристики на поведение (например сектор „Държавно управление“).

Institutional unit - Институционално звено

В системата от национални сметки (SNA) и държавната финансова статистика (GFS 2000) институционалното звено е структура, която може да притежава активи, да поема задължения и да действа от свое име по икономически и финансови въпроси. Отличават се три вида държавни звена:

Административни звена на централното, държавното или местното управление, включително извънбюджетните фондове.

Социално-осигурителни фондове.

Непазарни, нестопански организации, които се контролират и се финансират основно от държавата.

Internal audit - Вътрешен одит

Отнася се за одит, провеждан от отдел или звено в рамките на дадено министерство или друга държавна организация, на които е поверено извършването на проверки и оценка на системите и процедурите в организацията с цел понижаване на вероятността от допускането на грешки, измами и неефективни практики. Звената за вътрешен одит трябва да бъдат функционално незави-

сими в рамките на организацията, в която правят одит, и докладват пряко на ръководството на организацията.

Internal rate of return (IRR) - Вътрешна норма на възвращаемост

Сконтен процент, при който стойността на нетната настояща стойност (NPV) на инвестицията е нула. Виж също discounting (дисконтиране) и net present value (нетна настояща стойност).

Inventory - Материални запаси

Стоки, друга собственост и услуги, които са:

Държани с цел употреба в нормалния ход на работа.

В процес на производство с цел продажба.

Или с цел да се използват при производството на стоки, друга собственост или услуги, включително резерви и доставки на стоки за потребление, но без да се включват амортизируеми активи.

Least-cost analysis - Анализ на най-малкия разход

Тип анализ, който сравнява проекти или програми, имащи общ резултат или общи крайни продукти. Анализът на най-малкия разход се използва за сравнение на алтернативни варианти, чиито главни резултати и крайни продукти са определени, но не са изразени количествено. Виж също cost-effectiveness analysis (анализ на разходната ефективност).

Legitimacy - Законосъобразност

Законосъобразност означава, че законодателите, които могат да променят политиките по време на прилагането им, трябва да вземат участие при първоначалното вземане на решение относно дадена политика и да са съгласни с нея, независимо дали това решение е взето в хода на формулирането на бюджета или в някакъв друг момент.

Lending minus repayments - Заеми минус погашения

Виж transactions in financial assets for policy purposes (транзакции във финансови активи за целите на дадена политика).

Liability - Пасив

Загуба на обслужващ потенциал или бъдещи икономически ползи, които дадена организация в момента е длъжна да изпълнява към други организации в резултат на минали транзакции или други минали събития. Пасивът трябва да е признат в отчета за активите и пасивите само когато е вероятно да се изискват бъдещата загуба на потенциал на дадена услуга или бъдещи икономически ползи, а размерът на пасива може да бъде измерен надеждно.

Line-item classification - Класификация на статиите

Виж object classification (класификация на обектите)

Local government (or local authorities) - Местно управление (или местни власти)

Местното управление е сбор от обществени органи, упражняващи власт вър-

ху дял от територията на страната. Това е или третата степен във федерално устроените държави, или втората и третата степени в унитарните държави (области, окръзи, общини и т.н.). За да съществува като отделна организация, органът на местното управление може да има право да упражнява власт независимо от други нива на държавното управление. Виж също central government (централно управление), general government (общодържавно управление), state government (регионално (щатско) управление) and subnational government (поднационално ниво на държавно управление).

Macroeconomic framework - **Макроикономическа рамка**

Средносрочната макроикономическа рамка обикновено включва прогнози за баланса на плащанията, реалния сектор (или производствения сектор), фискалните баланси и паричния сектор. Тя е средство за проверка на логичността на предположенията или прогнозите по отношение на икономическия растеж, фискалния излишък или дефицит, баланса на плащанията, обменния курс, инфлацията, кредитния растеж и неговия дял между частния и обществения сектор, политиките по външните заеми и т.н.

Management control (internal control) - **Управленски контрол (вътрешен контрол)**

Дефиниран като „организацията, политиките и процедурите, използвани с цел да гарантират, че правителствените програми ще постигнат предвидените резултати; че ресурсите, използвани за реализирането на тези програми, отговарят на декларираните цели на съответните организации; че програмите са защитени от неоползотворяване, злоупотреби и лошо управление; че информацията, която се получава, съхранява, отчита и използва за вземане на решения, е надеждна и своевременна“ (INTOSAI - Международна организация на върховните одиторски институции). На практика системите за управленски контрол обхващат широка гама от процедури, включително контрол върху счетоводството, процесите, снабдяването, разделянето на задълженията и финансовата отчетност. Системите за управленски контрол изискват ефективна комуникация в рамките на организацията и трябва да са подплатени със стабилни процедури за вътрешен одит. Отговорност на ръководството на съответната организация, а не на външния одитор, е създаването и наблюдението на системите за управленски контрол. И все пак външният одитор трябва да направи коментар за отсъствието или адекватността на такива системи, тъй като добрият контрол върху управление би намалил необходимостта от толкова подробен одит на отделните документи и транзакции. Виж също accounting controls (счетоводен контрол), administrative controls (административен контрол) и financial control (финансов контрол).

Market testing - **Тестване на пазара**

Процес, чрез който министерствата/държавните агенции оценяват дали услугите, за които отговарят, могат да се предоставят от фирми от частния сектор, а не да продължат да бъдат част от обществения сектор. Подходът „тестване

на пазара“ става популярен в Обединеното кралство през 80-те и 90-те години, като целта му е да оцени дали дейности на държавата трябва да бъдат възлагани на външни изпълнители или приватизирани.

Medium-term budget framework (MTBF) - Средносрочна бюджетна рамка

Рамка, която включва прогнози за държавни разходи и приходи за средносрочен период (обикновено 3-5 години). Възможни са различни степени на детайлност по отношение на разходните прогнози в зависимост от контекста на самата държава. Някои държави са установили строен процес на многогодишно бюджетирание. В тези страни многогодишните прогнози са съсредоточени върху съществуващите политики и стават основа за бюджетните обсъждания през следващите години. В други страни тези прогнози са само предисторията, на която се опира бюджетирането. Като цяло многогодишните прогнози се актуализират с една година, така че в края на периода се добавя още една година.

Medium-term expenditure framework (MTEF) - Средносрочна разходна рамка

Компонентът за публични разходи в средносрочната бюджетна рамка. Виж също medium-term budget framework (средносрочна бюджетна рамка).

Medium-term fiscal (or financial) framework (MTFF) - Средносрочна фискална (или финансова) рамка

Единни прогнози за приходи, разходи и финансиране в средносрочен план. Виж също medium-term budget framework (средносрочна бюджетна рамка).

Mission - Мисия

Деклариране на основните цели и задачи на една организация или програма.

Modified accrual accounting - Модифицирано счетоводство на базата на начисляване

Виж accrual accounting (счетоводство на базата на начисляване).

Modified cash accounting - Модифицирано счетоводство на база движение на паричните средства

Виж cash accounting (счетоводство на парична база).

Monetary financial assets and liabilities - Парични финансови активи и пасиви

Активи и пасиви, които трябва да бъдат получени или платени във фиксирани или подлежащи на определяне суми пари.

Multi-year budget, multi-year estimates - Дългосрочен бюджет, дългосрочни прогнози

Виж също medium-term budget framework (средносрочна бюджетна рамка).

Net fixed capital formation - Формиране на нетен основен капитал

Виж gross fixed capital formation (формиране на брутен основен капитал)

Net lending/borrowing - Нетни предоставени/привлечени заемни средства

Нетните привлечени/предоставени заемни средства, дефинирани в стандартите GFS 2000 за държавна финансова статистика и Европейската система за счетоводство ESA95 като нетното увеличение на финансовите активи минус нетното увеличение на натрупаните пасиви. Може да се изчисли и като нетното текущо салдо плюс нетно придобитите капиталови активи. Виж също *lending minus repayments* (заеми минус погашения).

Net operating balance - **Нетно текущо салдо**

Една от ключовите позиции от оперативната таблица на правителството, изготвена по методологията GFS 2000. Дефинира се като разликата между приходите и разходите или промяната в нетната стойност в резултат от трансакции.

Net present value (NPV) - **Нетна настояща стойност**

Нетната стойност на поредица от разходи и ползи след сконтирането им към конкретен момент. Най-често се прилага към разходите и ползите при изпълнението и използването на предложена капитална инвестиция за целия ѝ жизнен цикъл, сконтирани към годината на започване на инвестицията. Виж също *discounting* (сконтиране).

Net worth - **Нетна стойност**

Нетната стойност е разликата между всички активи и всички пасиви в определен момент. Тя е балансиращото перо в баланса.

Non-financial assets - **Нефинансови активи**

Активи, които включват:

Тези, които възникват под формата на резултати от производствен процес. Те включват дълготрайни активи и запаси. В държавния сектор активите са класифицирани като сгради и строежи, машини и оборудване, облагородени активи и нематериални дълготрайни активи. „Непроизведени активи“, които възникват по начини, различни от производствен процес. Те могат да се появят по естествен начин (например водоизточници) или могат да бъдат създадени със законови или счетоводни действия (например права за ползване на електромагнитния спектър).

Non-financial public sector - **Нефинансов публичен сектор**

Сектор „Държавно управление“ плюс нефинансовите публични предприятия. Нефинансовият публичен сектор изключва публичните предприятия от финансовия сектор, защото консолидирането с публични финансови институции би елиминирало статистиката за нуждите на финансиране на сектор „Държавно управление“ и на нефинансовите публични предприятия от страна на централната банка и други банки, собственост на държавата и/или контролирани от нея.

Object classification - **Класификация по обекти**

Група разходи, която определя специфични видове придобити стоки или ус-

луги, или трансферни плащания, направени в рамките на определена програма или дейност. Тази концепция често се нарича класификация по „отделни единици“.

Obligation - Задължение

Обикновено се отнася до ангажименти и пасиви, настоящи и условни. Понякога се използва в по-тесен смисъл, в значение само на ангажименти.

Obligation-based budget - Бюджет на база задължения

Бюджет, който включва разпределения по предназначение на база задължения. Такива разпределения дават право за участие в ангажименти с трети страни и да се извършват парични плащания според тези ангажименти без предварително определен срок. Тези разпределения имат свой собствен жизнен цикъл и не са ограничени в рамките на една година. Тази система вече не се използва за всички разходи, но би могла да се приложи за специални програми (например в САЩ).

Off-budget transaction (activity) - Извънбюджетна транзакция (дейност)

Терминът за „извънбюджетна“ транзакция често се използва с различен смисъл от „извънбюджетен“ фонд. Една „извънбюджетна“ транзакция се извършва от бюджетна организация или отраслово министерство, чиито транзакции трябва да са в рамките на бюджета (например чрез „специален фонд“, създаден за да се разпределят по предназначение приходи, генерирани от министерството, които не се заплащат на трезора или на Министерството на финансите, и се използват за премии за персонала или за други цели). Извънбюджетният фонд (обикновено създаден със закон и подчинен на правилник) извършва транзакции, които, по дефиниция, са извън бюджета. Виж също extra-budgetary funds/accounts (извънбюджетни фондове/сметки).

Operating activities - Оперативни дейности

Дейности, свързани с осигуряването на стоки и услуги.

Operating statement - Оперативен отчет

Финансов отчет, който показва пълната себестойност на ресурсите, потребени от едно министерство/агенция за постигане на целите си за съответната финансова година или за друг финансов период; размерът на всякакви покрития на себестойността (например чрез такси за ползване на услуги); и всякакви други оперативни приходи от независими източници и приходи от държавата. Всъщност това е отчет за приходи и разходи.

Organic budget law (OBL) - Устройствен закон за бюджета

Закон, конкретизиращ графика и процедурите, по които бюджетът трябва да бъде изготвен, одобрен, изпълнен, осчетоводен и окончателните отчети да бъдат внесени за одобрения. В някои страни устройственият закон за бюджета има предимство пред други финансови закони като например закона за счетоводството, за държавното съкровище, за управление на дълга, за вътрешния контрол, за финансирането на местното управление и др. Законът

урежда правомощията и отговорностите по изготвянето, управлението и изпълнението на годишния бюджет. Може да се нарече и „закон за бюджетната система“.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Member countries - **Държави членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развтие (ОИСР)**

ОИСР обединява 29 страни, споделящи принципите на пазарната икономика, демокрацията на плурализма и спазването на човешките права. Първите 20 държави членки на ОИСР, са страните от Западна Европа и Северна Америка (Австрия, Белгия, Канада, Дания, Франция, Германия, Гърция, Исландия, Ирландия, Италия, Люксембург, Холандия, Норвегия, Португалия, Испания, Швеция, Швейцария, Турция, Обединеното кралство и Съединените щати). По-късно се присъединяват Япония, Финландия, Австралия и Нова Зеландия. След тях - Мексико, Чешката република, Унгария, Полша и Корея. През м. септември 2000 г. ОИСР покани Република Словакия да стане нейната 30^{та} държава членка.

Outcomes - **Крайни резултати**

Икономическите или социални промени в резултат от политическа мярка, програма или дейност. Крайните резултати се различават от преките резултати, които измерват непосредствения ефект от дадена програма или дейност. Например крайният резултат от една кампания за проверка на случаен принцип на съдържанието на алкохол в кръвта, провеждана от полицията, може да е спад на шофиращите след употреба на алкохол, докато един от преките резултати може да е броят на шофьори, глобени поради съдържание на алкохол в кръвта по-високо от допустимото. Програмите обикновено имат два вида крайни резултати: 1) Основни резултати, които отразяват желаниа край, или крайните резултати, които програмата или дейността целят да бъдат постигнати; 2) Междинните основни резултати, които се очаква да доведат до желаниа край, но те самите не са край. Виж също impact (въздействие), outputs (преки резултати), performance indicators (индикатори за изпълнение) и performance measurement (измерване на изпълнението).

Outlay - **Разход**

Отнася се за държавни разходи.

Outputs - **Преки резултати**

Продуктите и услугите, произведени пряко от една програма или дейност. Преките резултати са важни например при поставянето на целите, които персоналът трябва да изпълни, и при измерване на изпълненото, но самите те не показват степента на напредък спрямо крайната цел на програмата. В зависимост от тяхната същност преките резултати могат или не могат да бъдат лесно измерени, например по-лесно е да се измери броят на болничните случаи, отколкото качеството на съвета по политически въпрос, даден от официален здравен служител на въпросния министър.

Output budgeting - Бюджетиране на преките резултати

Бюджетна система, която свързва разпределянето на средства по предназначение с конкретни преки резултати. В най-чистата форма на бюджетиране на преките резултати разпределянията се измерват на база начисляване вместо на касова база, както е в повечето случаи, а ръководителите се ангажират да реализират преки резултати чрез „контакти“, договорени с министри. Доскоро такава бюджетна система бе прилагана в само една от страните в ОИСР (Нова Зеландия), макар че някои страни като Обединеното кралство преминават към бюджетни системи на база начисляване, които имат ред подобни характеристики. Виж също accrual budgeting (бюджетиране на база начисляване).

Outturn - Генерирана печалба

Настоящите приходи и разходи.

Payment order - Платежно нареждане

Оторизация за плащане срещу разписка или фактура от служители на браншовите министерства, други бюджетни организации или Министерството на финансите.

Pension funds (funded type) - Пенсионни фондове (фондов тип)

Организации, създадени с цел да осигурят благосъстояние при пенсиониране на конкретни групи работещи. Те имат собствени активи и пасиви и се ангажират във финансови сделки на пазара за своя сметка. Тези пенсионни фондове са включени във финансовия сектор.

Performance audit - Одит на изпълнението на дейността

Виж audit (одит).

Performance budgeting - Бюджетиране на изпълнението на дейността

Бюджетирането на дейност се състои от класифициране на държавни сделки във функции и програми във връзка с държавните политически цели, утвърждаване на индикатори за изпълнение за всяка програма или дейност и измерване на разходите по тези дейности и получените преки резултати. Термините „бюджетиране на дейност“ и „бюджетиране на програма“ често се използват взаимозаменяемо, но бюджетирането на програма може да се дефинира като форма на бюджетиране на дейност, поставяща по-силен акцент върху класифицирането на програмите според държавните политически цели и нуждите от ефективно разпределение на ресурсите. Трудно е да се реализира пълна система за бюджетиране на дейност, до голяма степен защото са необходими високи изисквания към информацията и комплексните системи за управление. Виж също planning programming budgeting system (PPBS) (планиране на система за бюджетиране на програма).

Performance indicators - Индикатори за изпълнение на дейността

Изпълнението може да се наблюдава и оценява чрез мерки или индикатори. Мерките съответстват на отчетите за вложените ресурси, преките и крайните резултати (например броят на полицейските патрули, реализирани в даден

период, е мярка за постигане на пряк резултат). Индикаторите се използват като основание, когато преките мерки са трудни или скъпи за реализиране (например „уличната“ цена на незаконните наркотични вещества е индикатор за резултата от програмата за борба с наркотиците). На практика обаче термините „мерки“ и „индикатори“ често се използват взаимозаменяемо. „Индикатори за изпълнение“ могат да се използват за оценка на вложения ресурс, процесите, преките и основните резултати. Виж също performance measurement (измерване на изпълнението).

Performance measurement - Измерване на изпълнението

Оценка на ефикасността и ефективността на дадена програма или дейностите на дадена организация, като се измерват съответните ресурси, процеси, преки и основни резултати. За тази цел могат да се използват „измервания на изпълнението“ или „индикатори на изпълнението“.

Planning programming budgeting system (PPBS) - Система за планиране, програмиране и бюджетиране (СППБ)

Системен подход за програмно бюджетиране, който е разработен в САЩ през 1965 г., а по-късно се прилага и в много други държави. Процесите на СППБ се състоят основно от три етапа: 1) В етапа на планиране се използва системен анализ за установяване на целите на програмата и определяне на свързаните с тях решения. 2) В етапа на програмиране се разглеждат и сравняват средствата според определените решения в етапа на планиране. Наборите от дейности са групирани в многогодишни програми, които се оценяват и сравняват. Използват се анализи на рентабилността с цел да се сравнят различните програми и дейности, като конкуриращи средства за постигане на дадена цел. 3) В етапа на бюджетиране тези програми се транслират в годишния бюджет. След години на усилия и обезкуражителни резултати СППБ до голяма степен е отхвърлена от държавите, експериментирали с нея, въпреки че елементи от системата все още могат да бъдат открити (например в системите за бюджетиране на изпълнението на дейността). Виж също performance budgeting (бюджетиране на изпълнението на дейността).

Planning reserve – Планов резерв

Малка част от общия планиран бюджетен разход, която е (условно) заделена от Министерството на финансите, преди да бъде формулиран бюджетът, и след това се разпределя към програми от правителството според възприетите политически приоритети в отделните сектори, програми и т.н.

Policy - Политика

Набор от дейности, които могат да се различават по вид и да имат различни бенефициенти, които са насочени към общите цели. За разлика от програмата политиката няма задължително неограничен бюджет.

Policy balance – Политическо салдо

В GFS 2000 „политическо салдо“ се дефинира като нетни заемни средства без нетните придобити финансови активи за политически цели или като приходите

без разходите, без нетните придобити капиталови активи, без нетното придобиване на финансови активи на непазарна основа. Отрицателната стойност на политическото салдо се разглежда като финансиране за целите на управление на ликвидността. Това салдо е натрупаният еквивалент на целия дефицит/излишък, съгласно дефинираното във версията от 1986 г. на GFS. Виж също deficit/surplus (on a cash basis) (дефицит/излишък (на парична основа)).

Predictability - Предвидимост

Предвидимостта в управлението на бюджета означава, че мениджърите трябва предварително да знаят размера на ресурсите, разпределени към техните програми. Липсата на предвидимост създава трудности за служителите в публичната администрация при планирането на предоставяните услуги. Предвидимостта изисква значително ниво на макроикономическа стабилност. Предвидимостта на държавните разходи в съвкупност и на цялостното фискално състояние на държавата дават гаранция на частния сектор, че има сигурна икономическа и финансова основа, върху която да взема своите собствени решения, свързани с производството, маркетинга и инвестициите.

Programme - Програма

Група от дейности, чиято цел е да допринесе за ясно очертани държавни цели (например подобряване на реколтата). Една програма трябва да има ясна целева група, определен бюджет, персонал и други необходими ресурси, както и ясно дефинирани цели и преки резултати.

Programme budgeting - Бюджетиране на програмата

Виж също performance budgeting (бюджетиране на изпълнението на дейността).

Programme classification - Класификация на програмата

Класификацията на бюджета и разходите на страната според общата програмна структура на държавните дейности. Класификацията на програмата е първична класификация за формирането и изпълнението на бюджета в страните, използващи бюджетиране на програми. Нормално се използва в съгласуваност с други класификации (организационни, стопански) и някои системи по принцип дават възможност за анализ и отчитане според вътрешните функционални категории.

Project - Проект

Единна, неделима дейност с определен график, собствен бюджет и ясно очертани цели и резултати.

Provincial government - Областна управа

Виж state government (държавна управа).

Public corporation - Публична корпорация

Фирма или предприятие, контролирани от държавата. Може да се каже, че държавата притежава контролен пакет от дялове на корпорацията, ако тя разполага с възможността да определя общата корпоративна политика, като например назначава съответните директори, ако това е необходимо. Контролът

обикновено се установява чрез собственост на държавата върху повече от половината, имащи право на глас акции на корпорацията. Освен това е възможно упражняването на контрол чрез специално законодателство, притежаване на значителен дял миноритарни пакет акции с право на глас или, непряко, чрез притежаване на втора публична корпорация.

Public expenditure management - Управление на разходите в публичната сфера

Терминът може да се раздели на съставните си части. Разходи в публичната сфера по принцип означават разходи, направени от: сектор „Държавно управление“, централната власт чрез националния бюджет и други бюджетни инструменти, и местната власт. Разходите в публичната сфера в тази публикация не включват дейностите на публичните предприятия, които са основно търговски предприятия, и на финансовите институции, които са държавна собственост. Управлението на разходите в публичната сфера в този контекст включва: управлението на бюджета, включително неговото изготвяне, управление и изпълнение, включващо предварителен и последващ контрол, вътрешен и външен одит, и оценка с различни видове отчитане на всеки етап.

Public investment programme (PIP) - Програма за публични инвестиции (ППИ)

Една текуща инвестиционна програма като цяло покрива период от 3-5 години, изготвена в редица страни в преход или развиващи се държави, и често използва заем или безвъзмездно финансиране от мултинационални организации като Световната банка и ЕБВР, и двустранна донорска помощ. ППИ трябва да се считат за елемент от средносрочната бюджетна рамка на страната бенефициент или най-малкото трябва да отговаря на средносрочните фискални прогнози на съответната държава. ППИ, финансирана от IFIs, често включва съществен елемент от текущите разходи. Виж също medium-term budget framework (средносрочна бюджетна рамка). Виж също medium-term budget framework (средносрочна бюджетна рамка).

Public quasi-corporation - Публична квазикорпорация

Неперсонифицирани предприятия, собственост на държавата, които участват в пазарното производство и които работят по подобен начин на корпорациите, които са публична собственост.

Public sector - Обществен сектор

Сектор „Държавно управление“ плюс всички публични корпорации и квазикорпорации.

Виж general government (държавно управление).

Quasi-fiscal operations - Квазифискални операции

Дейности на Централната банка (или евентуално на други държавни финансови или нефинансови предприятия), които имат подобен характер на фискалните действия, предприемани от правителството. Въпреки че са предприети под ръководството на държавата, те обикновено са финансирани от централните банки и не са включени в националния бюджет. Примерите включват

осигуряването на заеми за стокови бордове (или други структурни единици) с лихвени проценти под пазарните и разходи на Централната банка за спасяване на затруднените финансово търговски банки.

Reconciliation - Изравняване

Обикновено това е процесът на проверка на платежните нареждания, издадени от държавна агенция спрямо действителните плащания, отразени в банковите извлечения. Изравняването може да се прилага и на други етапи от процеса на реализиране на разходи, каквито са поемането на ангажименти и издаването на платежни нареждания.

Reliability - Надеждност

Когато става дума за качеството на финансовата информация: когато от тази информация зависи вярното представяне, без повлияване или преднамерена грешка, на транзакция или събития, които тя претендира да представлява или би могло с основание да се очаква да представлява.

Reporting entity - Отчетна единица

Държавна организация или друга структура, от която по закон или регламент се изисква да прави финансови отчети по време на изпълнението на бюджета и/или в края на бюджетната година (отчети за „приключване на сметките“). Тези отчети могат да бъдат внасяни в Министерството на финансите, Парламента или върховната одиторска институция.

Reporting model - Модел на отчитане

Конфигурацията и представянето на финансовите отчети, по специално какви таблици и отчети следва да бъдат включвани, какви са техните взаимовръзки и как следва да бъдат представяни основните параметри в различните отчети.

Revaluation - Преоценка

Действието за определяне на пазарна стойност на капиталов актив на определена дата.

Revenue estimate - Прогноза за приходите

Прогноза за приходите, с която разполага бюджетът за следващата година или за следващите няколко години. Изготвянето на прогноза за приходите е много важно при започването на формирането на бюджета. Тази прогноза обикновено трябва да се актуализира няколко пъти по време на бюджетния цикъл.

Risk analysis/assessment - Анализ/оценка на риска

Систематичен процес за оценка и интеграция на официални решенията за възможни неблагоприятни условия и/или събития, като основа за уместно справяне от страна на бюджета с тези условия или събития. Примерите включват риск от война, банкови фалити, наводнения и други природни бедствия, вирулентни епидемии и др. Виж също contingent liability (условно задължение).

Service quality - **Качество на обслужването**

В по-широк смисъл „качеството на обслужване“ засяга ефективността. Терминът се използва в по-тесен смисъл на удовлетворяване на повече непосредствени нужди на потребителите, каквито са навременност, достъпност, точност и постоянство на услугите. Така по-скоро става дума за качество на предоставяне на услугите, отколкото за резултатите от услугите. Развитието на отзивчива, ориентирана към клиента култура в предоставянето на публични услуги е в дневния ред за реформи и на държавите членки в ЕС (например „Харта на гражданите“ в Обединеното кралство).

Social security funds - **Социалноосигурителни фондове**

Фондове, които осигуряват на общността социални придобивки чрез схема за социално застраховане, която по принцип включва задължителни вноски от участниците. В повечето страни тези фондове са организирани отделно от останалите държавни дейности, имат свой собствен бюджет и притежават свои активи и пасиви. Социалноосигурителните системи, които не притежават отделно свои активи и пасиви, не се наричат социалноосигурителни фондове. В ГФС предпочитаното отношение към социалноосигурителните фондове е те да се класифицират като част от държавното ниво, на което оперират. Алтернативно отношение е групирането на всички социалноосигурителни фондове в отделен подсектор. Финансираните от държавата/работника пенсионни планове не са социалноосигурителни фондове. Те са финансови корпорации и не участват в сектор „Държавно управление“.

Special accounts - **Специални сметки**

Сметки, записващи транзакции с извънреден характер, които са направени извън нормалните процедури за одобряване и отчитане на разходите. Примери за такива мерки са „временните сметки“ (каквито са авансите) или транзакции, чиито правомощия са под въпрос, или сметките на извънбюджетните фондове, или сметките „под черта“.

Special funds - **Специални фондове**

Обикновено става дума за извънбюджетни фондове, но понякога става дума за фондове, финансирани от целевите постъпления или такси за потребление, които са в рамките на държавния бюджет.

Special purpose financial reports - **Финансови отчети със специална цел**

Финансовите отчети, които не са „общии финансови отчети“, включително и отчетите за управление.

Spending unit - **Бюджетна организация**

Всяка държавна структура, която е отговорна за собствените си бюджетни операции. В много страни тези организации са разпределени според няколко йерархични степени (първостепенен разпоредител с бюджетни средства, второстепенен разпоредител с бюджетни средства и т.н.), като на първото ниво отговаря министерство или друга организация, начело на която е лице с ранг на министър. Освен министерствата тези организации могат да включват

подчинени и независими агенции, извънбюджетни фондове или административни звена в рамките на структури, които пряко се занимават (изключително) с Министерството на финансите по въпросите, свързани с бюджета.

Standing appropriations - Постоянни разпределения

Парите, разпределени за специална цел със специален акт на Парламента (например плащания за социални придобивки). Постоянни разпределения могат или не могат да са за конкретна сума пари или за точно определен период от време. Въпреки това те не изискват ежегодно отпускане на бюджетни средства от Парламента, тъй като те не изтичат в края на всяка финансова година. Наричат се също „постоянни разпределения“.

State government – Регионално (щатско) управление

Регионалното (щатско) управление има независима власт за определени функции в значителна част от територията на една държава. Това междинно ниво на управление съществува във всички страни с федерална структура (провинции, Länder). Регионалните държавни власти имат подобни характеристики по отношение на териториална юрисдикция, но като цяло съществуват в държави, които нямат федерален състав. Виж също central government (централно управление), general government (държавно управление), local government (местно управление) and subnational government (поднационално ниво на държавно управление).

Statement of assets and liabilities - Отчет за активите и пасивите

Финансов отчет, който предоставя информация за активите и пасивите на дадена структура в края на всеки отчетен период. Виж също balance sheet (баланс).

Strategic plan - Стратегически план

План, който задава мисията, целите, курса на действие и очакваните резултати в конкретен срок, обикновено от пет до десет години, на дадена организация. Стратегическото планиране е процесът, с който се разработват тези планове. Министерският съвет или кабинетът могат да развият процес на стратегическо планиране за установяване на целите и приоритетите за правителството, но като цяло не изготвят „стратегически план“ (документ), както биха сторили това едно министерство или агенция. Наричани понякога „бизнес планове“, тези документи често се използват като най-голямото основание при искането на бюджет от страна на организацията.

Subnational government - Поднационално ниво на държавно управление

Всички структури на държавно управление, намиращи се под първо (централно или национално) ниво. Виж също central government (централно управление), general government (държавно управление), local government (местно управление) and subnational government (поднационално ниво на държавно управление).

Subsidiarity - Субсидираност

Принципът на субсидираност изисква решенията да се вземат на най-ниското практическо ниво от управлението. Това означава, че централното управление не трябва да предприема действия, освен ако така резултатът е по-ефективен, отколкото ако е предприет на регионално или местно управленско ниво. Терминът се използва широко в Европейския съюз за дефиниране на районите, където държавите членки имат независимо право на действие, т.е. където общностното право не е приложимо (например графикът за изготвяне на годишния бюджет и внасянето му в Парламента е субсидираност).

Subsidy - Субсидия

Според GFS и SNA терминът „субсидия“ е тясно дефиниран като текущи, некомпенсирани трансфери, които държавата прави към предприятията или въз основа на нивата на тяхната производствена дейност, или въз основа на количествата или стойността на стоките и услугите, които те произвеждат. В по-широк смисъл терминът „субсидия“ се използва често в смисъл на плащания или данъчни кредити за физически лица поради техни лични обстоятелства, съгласно критериите, посочени в закона или разпоредбите (например ако те са безработни или нетрудоспособни).

Supplementary appropriation - Допълнително разпределяне

Законодателство, прието по време на бюджетната година, с цел да се осигурят допълнителни разходи към първоначалния бюджет.

Supreme audit institution (SAI) - Върховна одиторска институция

Публична организация, обикновено независима от правителството и подотчетна към законодателството, която е отговорна за одита на държавните финансови операции. Върховната одиторска институция може да провежда различни видове одиторска дейност: финансов одит, одит на съответствието и редовността и одит на резултатите от работата. Виж също audit (одит).

Surplus - Излишък

Виж deficit (дефицит).

Suspense account - Временна сметка

Вид специална временна сметка, използвана за отразяване на салда или поправяне на грешки в суми, които все още не са били „отразени“ в съответната статия. Такива транзакции често включват плащания на подлежащи на корекция аванси, докато стане известна крайната сума.

Tangible/intangible assets - Материални/нематериални активи

Тези активи могат да бъдат групирани в няколко категории. Дълготрайните материални активи представляват жилища, други сгради и конструкции, машини и оборудване, обработваема земя. Дълготрайните нематериални активи включват права върху природни залежи, компютърен софтуер и произведения на изкуството. Материалните непроизведени активи са активи, които възникват в природата, и правата за собственост, върху които може да бъде

наложена (например земя, върху която са построени жилища). Нематериалните непроизведени активи включват примери като даване на патент.

Tax expenditures - **Разходи за данъци**

Концесии или освобождаване от „нормалната“ структура на данъците, което води до спад в събирането на държавните приходи и тъй като целите на държавната политика могат да бъдат постигнати по други начини като например чрез субсидия или други преки разходи, концесията се счита за еквивалент на бюджетен разход. Прецизната дефиниция и прогнозата на разходите за данъци изисква дефиниране на „нормална“ данъчна основа, както и определяне на най-подходящия начин за оценка на разходи (т.е. чрез очаквани приходи или разходи, необходими за постигане на целта на водената политика). Няколко страни (например Франция и САЩ) включват информация за разходите за данъци в своите годишни бюджети.

Transaction - **Транзакция**

В СНС и GFS 2000 транзакция се дефинира като „взаимодействие между две институционални звена по взаимно съгласие или действие, в рамките на едно звено, което е добре да се третира като транзакция от аналитична гледна точка“. Транзакцията може да е в брой или в натура. Виж също transfer (трансфер).

Transactions in financial assets for policy purposes - **Транзакции във финансови активи за политически цели**

GFS 1986 дефинира „заеми минус погашения“ като държавни транзакции по дългови и капиталови икове, направени с обществено-политически цели, а не за управление на държавната ликвидност. В GFS 2000 „заеми минус погашения“ се нарича „финансови транзакции в активи за политически цели (или чрез непазарни средства)“. Такива транзакции се правят за цели като подпомагане на затруднени предприятия или насърчаване на нови индустрии. Могат да вземат различни форми като предоставяне на заеми с дотиране на лихвата и придобиване или продажба на дялове. Според GFS приватизационните програми и изкупуването на задължения в резултат на държавни гаранции са винаги свързани с водената политика. Идентифицирането на други транзакции с финансови активи за политически цели не винаги е лесно. Въпреки че в GFS 1986 се нарича „заеми минус погашения“, тази концепция не трябва да се бърка с термина „нетни предоставени/привлечени средства“, дефиниран в Системата от национални сметки и GFS 2000. Виж също deficit/surplus (дефицит/излишък) и policy balance (политически баланс).

Transfer - **Трансфер**

Транзакция, в която едно лице или институционално звено осигурява стока, услуга или актив на друго лице или звено, без да получава в замяна от последния, в качеството му на насрещна страна, каквато и да било друга стока, услуга или актив. Трансферите могат да се правят в брой или в натура.

Unfunded public pension liabilities - **Нефинансирани обществени пенсионни задължения**

Този термин се отнася до бъдещи задължения на правителството по нефинансирани или частично финансирани обществени пенсионни схеми. Задълженията по тези схеми като цяло не се признават за целите на счетоводството, докато не възникне задължения за плащане, макар че това ще зависи от институционалните договорености в конкретните страни. Такива бъдещи задължения трябва да се вземат под внимание при оценката на фискалната устойчивост в дългосрочен план.

User charges – **Потребителски такса**

Плащанията, направени пряко от потребителя на стоки и услуги, предоставени от структури в публичния сектор на частния сектор (за частично или пълно възстановяване на разходите по предоставянето); както и вътрешното калкулиране на цената на стоките и услугите (т.е. потребителски такси между една държавна агенция и друга). В много страни правилниците, регулиращи обхвата и приложението на потребителските такси, и методологията за калкулирането им, се издават от Министерство на финансите.

Valuables - **Ценности**

Капиталовите активи, които не се използват основно за производство или потребление, а се държат като спестявания от ценности във времето.

Value for money audit - **Одит за ефективност на изразходваните средства**

Виж performance audit (одит на изпълнението на дейността).

Verification (certification) - **Удостоверяване (сертифициране)**

След като е получена фактура за стоките или услугите, съответното отраслово министерство/агенция трябва да потвърдят, че документът е верен и че стоките или услугите са получени в действителност. В този момент документът става задължение на публичния сектор. В счетоводството, базирано на начисляване, разходът се признава, въпреки че сметката все още не е платена.

Virement - **Вирмент**

Процесът на прехвърляне на предвиден разход от една статия в друга в хода на бюджетната година. За да се избегне злоупотребата с фондове, бюджетните организации обикновено трябва да преминат през административни процедури, за да получат разрешение да направят такова прехвърляне.

Vote - **Вот**

Виж appropriation (разпределение).

Warrant - **Гаранция**

Освобождаване на цялото или, по-често, на част от общото годишно разпределение на всеки три месеца или ежемесечно, което позволява съответното отраслово министерство или бюджетна организация да поемат ангажименти.

Виж apportionment (пропорционално разпределение).

Zero-base budgeting (ZBB) - **Бюджет на нулева основа**

Система за програмно бюджетирание, изпробвана в САЩ в края на 90-те. Буквално тълкуван, „бюджетът на нулева основа“ се състои в ежегодно оценяване на всички програми и изготвяне на бюджета от нула. На практика обаче системата за бюджет на нулева основа не се развива много далеч. От организациите е поискано да подредят програмите в рамките на предварително определените граници на финансиране. Основните характеристики на системата са: 1) формулиране на целите за всяка организация; 2) определяне на алтернативни подходи за постигане целите на организацията; 3) определяне на алтернативни нива на финансиране, включително „минимално“ ниво, обикновено по-ниско от текущото финансиране; 4) подготвяне на „пакети решения“, включително информация за бюджета и дейността; и 5) класиране на пакетите решения. Въпреки това системата за бюджети на нулева основа отнема изключително много време и не просъществува дълго. Подобни подходи обаче бяха изпробвани в други страни (например програмата на Обединеното кралство за фундаментално разглеждане на разходите (Fundamental Expenditure Reviews) започва през 1993 г. Виж също performance budgeting (бюджетиране на дейността).

